

11861

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK
UPPSALA

Landsmålsarkivet

Gotland

Näsön

Rosenqvist, Lars. 1938.

UL 1711:s frigel. M. 81 Matlagning.

67 H. 4c

11861

XG>D

Matlagning.A. Allmänt.

Lyotland

När

1 Beteckningar för laga (mat):

Här där om-benä, i dag farttu lagtill en kail
 koppen mat till middag, för ja har loig fär
 kalar i skogen i dag, u skogshuggar di vill ha
 mik mat, där hart väll härt ärdstävå, di
 jär salttrå, u jetar som di hadd vart i skogani
 Sätt kanst där nå raid till, att di kan fasi
 a riktigt skrävmål, när di kummar kaim,
 Så går de, de jär int frågan um jäinar mat
 u någ slisk, autu vråk borå fullt ar grävar
 mat, för de tykkar di bäst um, a riktigt skräv-
 mål, läivå fullt u spänt, sätt trumslagan kan
 sla virvål, ka bänkån, skogshuggar, de jär sam
 som strandkalar, mik mat, lag att puser bläir fullat.

Frankat
 J. Gustavson

2. 2. Beteckningar för matlagning:

De jär taidar till gym u raid till, till någ mat:
vör far snart ta u lag mat, för kalar kunnar
snart haim, u da vill di ha någ i läivã pasi
för nå jär di nukkr äitpolã, di har hart arbeta,
di har gat u hugg järd hait dagun, lag mik mat:

3. Beteckningar för "tillreda kräsliq mat":

mang go retar av mat, iss jär mäster kräslit, så
mik mat, de jär för värsstaut, me så mikã för
mindar kund går de, u vör hadd blitt mättãläikvãl:
istãll för pyntã, ållar pytt i pannã som di sãr, de
kalldãs föri taidar, för uppstãnnã pärar, da
skãrd vör sundar lait flãsk (flãskstãrningar)
u så lãk u så var de kalld kokt pärar som
skãrdãs sundar i pannan, u en tãr kokãr dupprã
som var lãmbar sen i går, de dos i pankaks pannan
u jukstes ihop me u skãrd: uppstãnnã pärar:

3.

De var int mang som kund lag tillu smakli måttaid, mat,
 förri taidn, mån de skall di ha förlatallsä föra.
 de var lait till gär, ölar lag av atminster för mangä,
 u lains fikte int källingar för i världen, sta
 u jofte u byrd⁴ i ypnä spänar, u mang gon⁴ *4 egth.*
 gar bai lait ra, u säurar vid, de kärdäs haun *överköjsa eller*
 ättar hand, som di behövde, u i ypnä spänar
 fikte di sta u pänt u blasä, sätt fakte u askä *4 falska*
 flang kring dum, skalku, pa dum var hail väiter
 av falku, fran spänar, u va staur dail av
 sänt som kom i mata de tiger vör me, som
 nägn sägdä, lait lort har ingn sak, u alltför
 ränt, har ingn smak: män mata smakit
 goar, u jetül gärd di satte braket ättar, u livd
 gärdi, till di blai änt gamblä, de var int tait
 somn härd taläs um a sjauk lungä, u sänt:
 grävar mat som smakit fastit goar; de, smakit mair:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Förl. M 81

4.

Smakli mat, de var till bjänd till, u ja smak
 pa matu, bra, u vällroktar, u lagum
 salt, ällar saurt, u sam um de skudd var
 sytt, man äi dän gamblä, förgägnä
 tänkn da var de int mang sam frägd
 ättar sytt, u söitar mat, da var de drukt=
 saupä, dän viddi rukkt ha läit sytt äi,
 um di kund ja, di hadd hämming u
 de mytti till söitnä me; u hämming, de var
 gutt um; um di int hadd bäiar sä sambläd
 di humblä hämming, u kan var läite goar
 som dän som di fikke av bäior, de var ängar
 öllstans u dän var guttum blommar u
 örter av all slag, u humblor var de u
 guttum, ja har för hain mite humblä,
 hämming, när ja var seek, de var till var
 me när di slo i ängar u pa tvårlandi hällst i klövar
 örrar:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fngl. M 81

5. Sovli: maten som skudd kok ällar stäikå han
skudd var saftu, u int brändar u uppstorken
som uppstaunnä paror, um di fikk stå äi
pamma ällar i gröitue u vänt pa kalor till
kam in u jeta, di torakta, u så gikke de skinn
pa gröitue: favoritmat, någ sorts mat
som var någans äsklingsret, de var någ
som gikke för allting annå, som gubbår
sägda va ja har långt ättar bönsåupa,
såupa kökt pa bondbönar (gröinä) u noi
um vrätter u noi parar, de var a såupa
som sunbli kund sit u stäiv äisi till dänd
trakt ifran borå, som di sägda, nå har ja ^{4 strickede}
jet sämik bönsåupa, sätt ja far rullin
fran borå: lystnåmat, någen sorts mat
som di länktåd ättar, någ som lag i tankor
jamt förjåmnån, va ja har långt ättar iss matu:

ULMA 11861. L. Rosengvist. 1938

GOTL. NÅR
Fgl. M 81

6. Lystnäs källing^{er} säm som jär me ban, u
gynn^{ar} ar långt, u tra, ättar någä, iblant um di
känd någ sorts matkukt som di tyktet um, da
var de trunga, att di skudd smaka, annas
künd de känd i blant, att di blai sjauka: di var
lystnäs, di längtad ättar någä, a sjaukt mänska
kan ligg sä, u längt^ä ättar någä. till långt ättar
någ sorts mat, u var lystnäs ättar någä,
ja vait int, um de blair någn skittnä, ätte
säm som jär, lystnäs de jär a källing som jär
me ban, ^{var} andra källingar bräukt go dait
(som de var någn säm) me lystnäs mat:
när a källing hadd fat ban; a par dygn
ättar, da bar di mat dait, bansängs mat ättar
lystnäs mat. någ gutt som di lagd ihop,
sämpä av någ slag, go drick sämpä, fittet di
lug av jerdgumm u släv äsi, för de gav dait:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÅR
Fol. M 81

7-4.

Recepteringer för "tillreda dålig mat":

Attu int kanst lagen klakar mätaid mat ätten
dän bärr klakkar ihop vapsomhättst, bän
de gar ner ginnu haktan, lort u dyngö jetar
uppi di, va hart dän nä lag ihop för a sorts
sänpa, de jär bärr plaska, ja tror ätt de jär
kärdoxssänpa, de smakar som kärvattu, ja
de jär a läiti historja um kätling som fikke,
de beske ningi ätt sänpa smakt kärvattu:
ha hadd gärt gröitu rain u så hadd ha
läimt kärdoxen i gröitu, hadd kast någ kyt-
bain i gröitu, u kokit kytsnäipa, u kärdoxen
blai liggna äi u pa sänt väis så blai kär-
doxen (dikbraru) rainar, för en gang, ätt
för den gangen, iblant fikke di lag läims di
kundä, för de var läit till lag av, män när
di da bärr klakbädd ihop, äi slamt ihop, ätt ätt de blai mat av,

8. s. Ujar har de miki vort så yvar allt att tjänkor u
 häusfolki har bräukt jet bär sam bor, män
 de har miki vort säm mänskar för u som
 int har hatt någ varda äi tjänstfolki (tjänrar)
 ätn di blai plaserna i köka, när daim själva
 ät imä, ällar ät di själö fyst u så fikke tjänrar
 vända; ällar um vant atminsta um mägner,
 sätti kund kum för i arbete, för de mästa
 så fikke di jet bär ätt, u sam bor för i köka
 var de trangt förri tiden, för köki var sma;
 u kalld um vintan atminsta, varmäst var
 de när di bakta, di bräukt ha u läter ugn
 imä kokspäin som di baktt bullar äi, ällar
 grävka, u daim som int hadd någ brygg-
 häus u någn angn ugn da baktti bröe där me:
 en dail ar sänt som kalldas äig folk, di gikke ^{egot}
 miki u släktit äi någn gobit um de fams någ:
 till släkt ällar de var int gottum?

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Frgl. M 81

9. Hålgdagsmat; de vitt säg till hällgar da skudde allt
var lätta, u blant mika bättar i matväg änn amdrä
dagar, u bättar latten, var mukh de mäst att de var mair
av allting, Lätti kund ritatut lägg bänk pa allting,
annas var de int mih till gar någ hällg av, de
mäst som gård hällgi glad de var allt haim-
bryggt öl, u allt brännvinn som di drakk som
vorr dricker vatten: tred dagens mat de var
vanlit väis måltäider, av mat som var
zvar sänn hålgdagar, läimningar fran hällgi:
de var till jet var fikke tak äi, för de var
bränglutt me skellan, bad tred u fjerd dag,
de gilde bättar, u letarä till prat u ha rolit
änn till lag mat, källing to stikke sau myn
u gilde till varandra u pratad, u halbt ^{Thöllo}
hällvrailit som di kalld de, u så blai
de till ta a bit, de fanns halbt kytt u limpä u bröi i skräpä

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÅR

Fngl. M 81

10. Beteckningar för råvara: Matvaror är mat som
kytt, u fisk, u påror, som skall var till lag mat av,
u mjöl till bak av: råar mat: matvaror:
rygbröi, kammkaka, rygsmjölgrait, u kammmjöl:
ällar grönngrait:

Saltmat, u färskmat, vör filds beskening
um kvälldar av mor när vör jet kvälldar
mat, jetint så mite saltä da kummar er
till dritik så mite, u sinä så legger er
u pissar i säng, sätt vör ät int saltmat,
för att vör studd kum till dritik, de görd
mike någ av vara, för de fodrad grävar
matgannas vidd int magan smält matn,
u da bli de bänkvarke av: u de var int de besta:
set färskar mat ät di int jär, ätur när di
hadd slaktä, da koktes färskit kyt, färsksaupr:
annas stude var saltgröint, (rimmsaltä):

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR
Fol. M 81

(förlagd
dritik)

11. 8. Olagur mat, skoktar mat; som spikkryt u bröi;
hallkockt kryt ällar fläsk, hallvra pärar, jårdpäror,
di var kockt äutpra, män innäi där krospad^{er} u knutade
undar tändnar näru åt dum, de var int så
nogä förrä tändu, me va di jetäd förnägä,
barr de gikk ner ginnum haken, umen änd
fikk gar någrä knytkar pa vakkun, män
mer skudde, u sen fikk de bläi av va de viddä:
mor sägdä, när ha gikk äut, säi däu ättar
gröitu, sätt ha far kok sakt u vakkat, lättna
int kok yvar, äutu lättna sta så u sma-
pottlä: all mat bläir bäst, som far kok mak-
litt u barr far smapottlä, u kok bäi, int för
starkar, ällar häitar äld: kyt u fläsk, u
sänt bläi bättar ginnumkockt, umen int hadd
för oskapli staur bräsä undar gröitu:
nä ha ja lag mat, uⁱⁿ skall vör jetä:

12.

ja har int hatt taid till kok u lag nãg mat,
 äntu er far ta u jet nãg torrmat, spikkkytubroï,
 u de jär ännu kalld järpäror, somar kan jeta,
 u spiksträmning, så kannar fa a fat skys
 ättar, er far jeta u här ärar av de som jär. för
 ja har brättum, ja vaskar dyngu ör kledi
 i dag: sannt prat, giktk till fa härrä. iblant;
 di var int så nog me mata, u int me wa di
 sägd håldar, de tos för gutt allti kop:

—
som ni

Koka: vör skall kok kyt, ja har kokt välling;
 har mjötki kok upp, vaisttu. de, ja mjötki har
 kokä, ha har kokt upp, ha skall int kok mair:
 vör skall kok kyt: ja har kokt kyt, kytä jär kokt:
 säi ättar kyt gröitu, sätt de kokur jämt u bra i
 kytä jär pa u kokar: roar u järpäror,
 de kastar vör i gröitu, u kokar me skalar
 pa: för i män bandagar, fittken mästu alltri säi a rastali pärrä
 pa borä:

13.¹⁰ Sjuda: Gröitu skudd kokä, ha bärr star u sjaudar,
u sydar, lägg under läit mair vid, så bläiv de
brasä, u da kokar ha upp; säi ättar ätt int gröitu
kokar yvar, när ha kokar upp: Nä far gröitu
sta där u smapottlä, u kok i sakt mak, mäns
vörr gar änt u struppar (mjötkar) av koner:

11. Nä har gröitu kok upp, lägg gröini äi nä:
gröitu star u sjaudar u sydar, de sjaudar i
äldar, de sjaudar, u mysslä, i späin, för vider ¹ visslar
jær vatar u säurar, u da sydar de pa de väisä:
gröitu kokar bärr u pottlar bäi krantur innat
älden, ha bärr kokar bäi dain säidu, säi ättar
ätt ha kokar jämt, drag älden änt under na läit
bättar, sätta kum mar till koke jämt:
nä koket mjötki upp, präust sä mikk du
kanst, annas strätkar de i älden va ivliagrand:
präust, u blas, sä mikk du kanst, sätta int gar i luftar:

17. 12. Beteckningar för puttra: gröttu kokar, ha pottlar
sätt vattna star i skarp sköi: förrän de gymmar
pottlä i gröttu da sjäudar de, u närde gymmar
sjäud u sing i vattna, da jär de int langt igån
förrän de gymmar pottlä, u da kokar de i gröttu.

18. Beteckningar för något som kokar:
pärgröttu kokar, sätta skramblar i alltihop.
ha pottlar sätt skämpan star um na: ta u
skämpan av fiskpannu, u pärgröttu me:

14. nå kokar gröttu i lufta, skyndi ättar o
härsa vatten u sla äi: så ja nå ständ ha
kokan, ha slapp u kok yvar, u de var bra:

15. Beteckningar för lägga i grytan:
ta dän u skylt pärar u lagg äi gröttu, för ha
kokar sätta star um na, så bräuket di säga,
ja har kugg av någ kytbain ta u lagg dän
i gröttu, vör kokar baingräit till kvätten:

15. Ta u lyft av gröitu, ha kokar ihelsi, som di sägdä:
um du ärkar na, annas skull ja ta u bräv arna: —
för "krossa tell mos, värtu va pärstaitu jär, —
ja säirn intä, ja skull han till stait pärar me,
vörr skull ha pärgrait till kvällden hadja tänkt:
de varon stait av träi som di kadd yxtill,
u sam di nyttill stait sundar koktä, kaskalnä
pärar me, di stait dum i gröitu, så smat u
fäint di kundä, un sämar pärgrait jetäs
me nijötk till: förritändon när di kokt färsk=
sämpä (som di kaller bukjong) ha skudd raidäs av
me nijöl, sätt bukjongen blai tjokkar u kalldäs
färskesämpä, u raidad av gärdeli all sämpar,
svälling u kytsnäipä, drüksämpä, u mair till:
Sätti jär u röir i gröitu vörr skull ha kämm=
gräinsgrait till kvällden, sätt nä hartu ärkä
a go stund, fappar, de går de sam va ja går sägd gutben:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Fol. M 81

16. Sär ättar iss kyttbitar att di int bräns, mäns ja gar änti:

16. Steka: int "stekvälling", män stänk välling. kokt vör
jör förr värder, de var sma klumpar i välling:

Stäkt pärar, vör grüvd ner pärar i hygn
u kytt på dum häit aska, u glöidar, u så fikke
di ligg där nägn tämä, så blai di ginnum stäktö,
u kum i häg att stäkt pärar, u saltar strämning
stäktar på glöidar, de var näg som var bad
gutt u hållsamt som gubban sägde:

hail fräsningi, när di stäkt kytt förr da
fräst de int mikä, atminsten för daim som
int hadd rad u tillfälla till u fat a pankaks=
panna, äntu di stäkt säin kyttbitar på glöidner,
u da draupit föttä i späin på glöidner, u di
svartnäddä, män så haddi sma handbälgar
som di blast me, u väftar som di väftadme:
u de sätt täiv i glöidnar sött blai randä:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1933
GOTL. NÄR
Fngl. M 81

Beteckningar för för steka helt lätt, brynä:

Stäiki skudd bröinäs, stäikäs, så att ha blai bräun,
bröinäs i fätt, ällar smör, sätt ha fikken bräunrar räkkan
färg: Stäiki sättas inni stäur ugnen, för någramma
ugn fans intä, de var ingu janspäis förru taidu:
Strämning u fisk av andra slag, de stäiktäs pa
risten u iblant pa äldtanji, yvar glöidnas i späisen:

Stek: jär at o trakter var de mik lätt van lit me
stäik, äntu till någ stäur kallas; u bái minder
kallas da nytte kokt kyt (fläsk) u fåul bönar, män
iss jär mik langt till bakas, i män ungdagar
gynt di någ mair me stäik (ugnerstäik) män
mor bräukt stäik sjofängäl, iblant när vörn
trätnåd pa till jet kokt fångäl, för dan taidu
hadd vörn allihop järkring mik guttum
sjofängäl, de blai mik me fångäl kyt u
fjäder dan taidu: män ta dum nå: de var nai de:

18.

De var int mang som förstosi pa u stäik i ugnen,
 di sallted fångåhkyte läitä, u så hängd di upp de
 till torkö, någon dag, u sen så stäiktäs de i späisen
 pa rirtu u äts till pårar, såg um de var gutt, ja
 de kan ännu vattna um (klappträid) munu
 närn tänkar pa sänt: kälvöter fans int jär förr
 längr fram ä täider: bränd stäik, de kund bränd att
 ugnen var för häitar, sätt stäiki blai svidi: tillume
 kund ha blai bränd ätja: brästäikäs sätt stäiki
 blai stäikt ätja, män ra akta innä, de var
 för varmt i ugnen, di skudd ha lätt ungs-
 laku stat sju, så kadd mäst bitu got änt: män
 kemskapän fattas där täider, di forsto intä:

18.

Beteckningar för "bränna vid": sväidas bai,
 gräitn smakar sviden, ja vait int lains
 du hart säit "mar, där hart fat vällingi ^{5 solat}
 Svidi, ja koktna pa kväindus mjölki, ha var för nöi,
 nöi mjölke sväidas, de kom ja int ibäg:
^{Hevigans}

19. När de hadd sväid bäi i gröitn, som näron
kokt gäit, da blai de tjock skavar i butter pa gröitn,
di liknäd tunnar bark, iblant var de gröitus fail
um gräitn sväidäd bäi, de var sammar grent # gryn, material
i sumbli gröitar, u pannas me: när int skavar
var för mikk brändä, da viddi skrap gröitn
allihop, för när skavar var brännä, da smakt
di goä, u bani var yvarradnä ättar dum: (skavar)
nämman frägdan gang, närn fikke svide gräit,
de tykkäs mi som biskoppn har raist fram jär
förbäi i dag, es var nöifkinä u studd änt u
sai u gäitn fikke sväid bäi: de smakar som
bränt hönn, es de jär kansk för koi har häm:

19. Söta göra söt: föräddkärä, u särap kom, kan
inget förklar pa ann väis, än ätti nytt
känning, u en annen sak var, ätti nytt mair
salt än sytt förrä taiden, salt u staret, som bränvair:

20. Salt? Salt, Satta, någ ann namn har vör
intä, Satta kom häit i segällskäuter som
läggd till var som hällat bärr de var djäupt nukke,
u da kaupit folki salt, u bröitäd me någ annä,
som di gar i ställa: de var bär gräft salt, när
när di skudd lägg salt i smörä da fikk di
lägg satta pa stainfläis, u så haddim grastain
som var kullru (saltstain) u de var till u
brö⁴ u krossä, så de blai fäint som en ridd 7 gungja
hade, satta dängd till knäd i smörä, u kast
i gröita någrä konn till salt gräita me
u vällingi: de var till u kross gräft salt,
för till fa fäint (matralt) jär krossäddi gräft
salt, mikkum tär stain, de jär va vör vait
um satta sen gamblä tädar: u så gärd vör
bäi satta när ja var sork, de fanns int någ
fäint salt förr ja var ret gammäl, någ tär är tror ja:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR
Fogd. M 81

21. 21.

Salta (Sälta): nå hartu vart staur gali till
 salt saupu, ha jär salt som läkä, de kan ingn
 jet slukt, dän fort ta u (späda) bland äntna um
 ha skall jetäs: brand salttar; strämning som har
 ligg i salt, u saltläkä hail vintan, u sam. me
 kyta, de har ligg i salt så länghä salt nå jär de
 salt som brand, de brännar i kalen, så salt
 jär de: vör skall går lait lenar läkä, vör
 lägger kyta äi iss staur kärä, så dar vör
 pa någrä spann vatten sätta gar yvar kyta,
 så kastar vör äi någrä nävar av iss grävart
 saltä, plukk änt ~~ut~~ all staur bitar, u så drägar
 iss läken ör all blod som jär, kyta jär så blodutt,
 de varen däli slagtarä kan har int fat blodin
 av kräkä, u sänt var int någ näit föri taidu:
 män salt vattnä drog ör all blod, u sin kund
 de saltä, u kyta kom till säi bra u ränt änt;
 dar av blai blodläken: som slas bort:

"mild"
 föje salt

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fred. M 81

29-
28

Beteckningar för maträtter, de som jär lämt ättor
 (mältäidn) folkli skilt av u jeta, all skillingar, som
 pärskalar, u fiskbain, u bröiskorpar, u sänt de do
 di äi sväinspannå, de var skillingar, u läimningar
 jaan borå, u var de någ som kund nyttas, så
 skudde gäimås till nest mål, i skavar i gröitu, grät.
 skavar som blai närre kokt grät, di kadd a gröt-
 skrapa, en broku knäiv som likkåd a skaidjan.
 Sänt som di nyttade när di görd träiskaidar:
~~ättor~~ äistar-muttar daim gärdde mylä pa, mylu
 san lagddi ihop av sundar skur bröi u äistar-
 muttar u värmd ihop äi pannå, iblant.
 annas när di kadd kalld pärar sen i går da
 skald di pärar u skärd sundar daim u svärd (fräste)
 upp de fylgde me äistar-muttar u en lök, u de blai
 sypstännå pärar: rikta mylä lagdas ihop
 när di kokt sväinkända till jaul, pa fatt u sud

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÅR
Frgl. M 81

23. Or groitu som di hänt pa sundar skursi bröi
äi, fat, de var de riktu myglu: talgmuttar har ja set
att di har kast till hynsi allar i svainspanna:
talgar har di bräukt säil uppi bunkar u
latt stat u svalnä u sen har di bärr väkko bunkar
sä flaug talgbuttn ör: äster bräukt di märr
dais säil uppi äi a stäinfat, allar staur burk.
allar kränkä:

B. Redskap för matberedning.

23. Kockär, som gröitar u panner, kopparkittlar:

24. Kittel: En kittill haddint dan formän som a gröita,
de var oläikrä me kittlar u, fyrt var de staur u
sma, sumbli var kuttu i buttn u sto pa träifot.
de fans u sämnä me bain undar, de var träi
stykker, u baini var av jan u var nätnä fast " nitade
bäi kittlans äutsäidar, allar äutpa kittlan, u sä

24.

Var de andra staurå koppkötthar, som gick flair spann
 äi, di var måst flatbattnäddä, u daim bräukt di
 ställ paan staurar vädlyftu träifot, ällar u byggddi
 undan me stän, så haugt sätti kund fa äld inundar;
 de var handtak, ällar som di kalld äira, di var
 u nätnä fast, ätt pa var säida ällar mittimötsi
 sätta vägd jämt när tau stykker gjärden millumsi
 koppar kittlar u lali staur kopparpannar mex
 fal, ällar skaft. Sumbli sägd skaft; skaftä pa pannu,
 de jär skilnäs pa kopparkittäl u gröita, gröita
 jär stäipt, ällar gjanti hail, me bain u attihop:
 äiru där di skall vara, de var staur gröitar
 u mindar, u pannar som varn fal till lyftna
 me, pannfalsn jär varmar, akti så da int brännar di,

25.

Gryta: Jan gröitar var de måst som bräuktäs jär,
 maln gröitar har di hatt²/räikmanshäus, di
 var någ. kauptu u sto² pa träi bain som var

25. Fast nätmä på äutsäiden, u handtak till lyft avna,
me: bänggrötter me träi bain undar u one äira
pa, ät äir pa vart håll mittimotri, till häng gripä
äi, för när a säm gröta skudd sättas i späisen,
så var de till lyft uppna i gripä, u de sam när
ha skudd ör späisen, u där som di haddn pändär
grötvind, dör fikte grötu häng äi gripä: (bänggrötter)
Sunt var stärrä, (lägg äld undar stäur grötu),
Sumbli av daim var inmäurnä, men sorts späs
inundar till lägg älden: så var de mindar sämä,
av jan de var fat äi, gjäntu pa sam gang som
grötu, läit grötu, vör kallddum jär för pannar,
de var mindar u stärrä, (sätt pa pa de stäur
stälpannu, vör tar u kokar fisk i dämn, vör
tarna till fiskpannä, för dän har änd räim
näga, en val kallann, u mindar går int asi
till o häusald). så var de små pan nar som

4 halvannan
4 1/2 för - av sig
- förtell g.

26. Di kokt gräit äi till bari, sumt var så sma ^{sälla}
gikk int mäin a kallstamp äi, de var smabans-
pannu, ja jär ännu äigar av a sänn läiti, stäl=
panna, som di kalldas, ha jär gamblara änn ja:
a pärgröittä kunddi myttill var som hållst i kokväg.
män fiske pannu ätter fiskgröitn, ha myttas bärr
till de, de kan hönd att sumt myttna till kok var som
hållt äi; de fans folk som int var så nogä förr:
Beteckningar för handtag pa gryta: gröitäira, u grip,
mindar gröitar (pannar) falen:
när int gröitar u pannar myttas, i bondhänsald
bräukt di släng in dum äi a läit skäp, gröit=
skäpa: sumbli stald gröitar äi räng, gröiträngi,
ällarn lagar bänk som di vällod dum pa
me bäini i vädra: 26. gröitäira u grip, u pannfakr:
27. vör bräukt sätt gröitn pa bredstump ällarn plättilt.
män längar tilbakas i läidn, när de var bärr a

Från

27. Järdgolv dar (de bärr till sätt ner gröitu pa järdgolvä
ja kummar ihåg tau släkt stönar me järdgolv,
ja var haitt läitu när ja var me män mor inn-
bär nägr som haitt gardalls, u där fikk ja säi gröithäst
u järdgolv. u pa ätt ställa di haitt middäins, di hadd
u järdgolv, de jär läng sinä män ja tycker de var
i går sä bra (mins ja) kummar ja ihåg allt kop:

28. De som di nyttill röir i gröitu me de varm släiv
dän sag änt som a ärblad; till dess di gynt går skaidar,
da gårdixn störr sort är daim som di åt me, daim
kom di till röir i gröitme, u ha fikk namnä
gräitskaid; annas föränt var de gröitsläivän: ätt
ärdspråk, va skudd släiv u var um int i gröitit:
(dann som ättar frögäs, känner vöir int till):

45 Det andra

vip: vispar har vart till langt för mi; män
mor mor kund talam när ha tjänad som päikä,
ätt päikar i granntagä fikkun lidu dag när björklaur

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÄR
Fol. M 81

28. Gynt sprikk äut, nå fär björkloun som råttäira, u
nå fär er slaar ihop som päcker jär i gramlagä.
u ga ste u går vispar, så bräukt vör går när
ja var päckä, ja, ja, de jär bra längsinä, sätt björk-
vispar, di jär int ban um händä, som di bräukt
sagä, de jär ingu som vait när dan fysit blai
gardar u föidar: vispar nyttas till visp i mjölgräit,
u välling, u sämpar av all slag, u till visp pankakä-
smittu me, när di skudd bak pankakä, gräitvispar
skudd var läit stävarä räis ä, (vispräis):
när björkloun sprakk äut, da gikk barken ällar skali
av let, ättar di hadd skär av räisn u samblä ihopor
kail famnyda sökt di äut a ställä som de int
var maurar, var de maurar da träist int päcker ⁴myror
slas ner för dänn täidn haddi ing byttar pasi:
u björkräisn (en ställt ällar flairä) pa knä ä u
sä haddi en knäiv som di skrappt avskali me, sätt

29. Björkträsa blai rait u vitt, u sen läggeddi ihop till a handfull, u bant ihop dä me a par ung aridar pa var risp, u så kallt di pa till däss di bradder hail hopar, vispar hail förklä fullt:

30. Stev: Stäv grötsläiv, som di rörd i gröttu me fören di gypst går grötskaidar:

31. Petochningar för klubba, stait, järdpärstait. som di stait pärar till mos allar pärgrait:

39. Halster:

Halstar, som vör kallar rist, stait strämning pa rister, riststaihtar strämning, de staitas kyt pa rister iblant me: ristfak, u spaitar de var självst rister somer läggedde pa som skudd staitas, u så var de träi kort bain undar di var a par tunn hangä sätt de int lag ret tet pa glöidnar: ristfak u självst rist kruppen kan vör sägä, för de har ja häist dunn sägt: (ristspaitar) u baini:

30.

Hälsor, ällarsom voss kallar rist, de bräuket smidde
smäid till folkö, u dan ristet bräuket di iblant stäikä,
ällar bakä nög sorts bröi pa i späisn um di hadol
läit bröi, u daig i truga, da wait ja att di to upp
a bit bröidaig u klappit äit pa borä som a
lukakä⁴ u baktna ällar stäiketna (lukaku) pa ristn: lute
handtäkä pa o ristet de var flott de sat i bop me el lug-
ristn i ätt stykkä, själv spräitar var äit huggna bakä (luck-
ar sam jämbit som faku; ja kan int förklar de bätter: el lög-k.

33.

Stekpanna: Stäikpannä, ällar pan-
kakspannä, som de u kalldas, di bräuket
bak ungspannkakä, hållna full av smit u sätli
staur ugnen när di bakt bröi, u sä bakt di
tunn pankakar i späisn, späispankakar,
De har vart stäik- ällar pankakspannar me bain
pannu sto pa aignä bain bräuket di sägä:



31.

Ibant kunde ja säi sämnä; annas förde mästa
 var di ing bain undar, för dain som var bain
 undar kund int nyttas i ugn för där skudd
 pannor better stapa ugnsortas annas blä int pann-
 kaku bakt i butter, bain laus pannor bräukt di
 nytt träjet till, en jan ring me träi bain undar
 u därpa stähdas pannu: O pankaks pannor de
 var fal ällar a handtak pa, till lyft av, u pa me:
 di var gjäutnä, så var de avlang plät pannor,
 bull pannor, plät som kantar var upp väiknä
 pa; knäiv till sno pankakar me, d bräukt
 vörz nytt rikke knäiv som hällst, ällar en
 läitr släiv, tunnar u lälä bräidar, de gätk
 bra till sno me, ja mainer pankakä, u
 kyttitar me: a sämn stätk pannä gätk nyttas
 till kok järduppa äi me; u när de skudd
 var kallat så sätti inn fläira i ugnar me ungs pankakä äi
 di lant av varandra;

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fgl. M 81

protiässis

32-37. Här jär någ som vör int vait, vör har int härt de:

D. Välling.

37. Välling: vör har alltut sagt välling, någ kort ä:
välling, ällar säupa, säupmat, far vör int någ säup-
mat i dag, ja hadd tänkt u kokt någ säupa, män
de far var till kvällen, så skall ja kok välling:

38. va jär iss för välling, de jär bär plaska, de jär
som kär vatten, ja vait män ja hadd int vait
mjöl, ha bli tunn, män jet mit bröi till, smygl
bröi säupa, så mätter ha vatten; (plasten välling):
tunn u dälit kokt; klimpar i gräit ällar välling.
bräukt di sägå att de var stundäntar äi; himnä
fallar skinn pa gräit, u säupa, kalldäs förritänd
för lat kundskinn, a ärdstar, ja tror du jäst
så latar, att du int äidäs u räv skinnå av
gräit, han säupt gräit män flad int av
skinnå yvar hail gräitfata, u fikker hatt latar:

33. 39. Vatten välling som koktas på vatten u kammrjöl,
dricksvälling kokt på drickträ u av randsi me kammrjöl
drickssäupa kalldas de: äppelvälling, kokt på vatten
u läit gröin, de pikke kokt fyrst a go stund, u så
läggdås bitar äi av sundar skurna äppel, u de
sam me pikksäupa, de skärd di pikkar i fär
daitar u kast i gröitu: pikksäupa, sletvälling u
klimpvälling. var de allt vanlit atti mytt mjölk till
kokpa, ällar raid av me, som di kallt de, för klimper
hållt int i hop u di var gärd av vår vatten^u mjöl,
vör har bräukt taten läiter tar mjölk u a ägg
u så mjöl, till smatelimpar i klimpvälling, u de
samä till krungar i färksäupa, um di int bli i hop
länä av någ skaptitt da fallt di sundar i gröitu.

40. Beteckningar för välling, när ha äts, när som hållt
äts välling. jär hållt som di alltet ät mitk me
fick, u da skuddi ha säupmat ättar, u da slo di i hop någ sorts
välling de var behändutt:

34.

Jär bräukt di kok drikk sämpa, höllst när handt-
 värterar hadd vart pa a ställa, som di tykkta allt-
 för länge, da fikk di drikk sämpa, de var so di
 kalld för avväsning välling, da sägd atminsten
 skumakerar, nå jär de bäst att vör skjddar pa u
 kummar pa dur, för nå säir vör vakhän de
 läntar, när vör far avväsning välling: de var
 mån pa spittakök, änn någ annä; mån de bli
 så vantit till såg så:

E. Gröt

43. Gröt: Gräit, ällar gröt, har vör alltu sägt, nå
 skall vör kok stekkalgräit, a hail stam grötta full,
 jet nå gröt kalar sätt knappar flaugar av kledi,
 lägg nå inn a raidutt gräitläv, drikkhå till gröten
 var mit bräuklit jär, sumt hadd försi atti
 int tuht mjölk till gräit, di fikk värk i läivä:
 ätt stykk smör i gräit fota var vantit, ai de smörhulä duffel di
 allihop:

35. Stampu tjockar gräit, iss gräiten de var a raider
stampjakkä, hållst um mjö^{tt} mjölgröt ^{hög}ägddi så,
skaidi star själv i gräiten umn stikkar äi na:

44. Beteckningar för tunn klisterakti gröt:

vait aldri va iss var för gräit, de jär som
kläistar de klibbar bäi, gräiten jär för läit koktar
da bläirn så som issä (kläistu); mjölgröt, :
koktar pa vatten u rygmjöl; helgröinsgräit
jär mik gammält, änd sin vattenkvännar
kom till da var de apartu gröin staim i kvänni,
gröinkvännar fans de, helgröin ättar känn-
gröin som de u koldäs, för de var kännä
som di gård gröin ar, de to läng till kokten
män han blai goar närn blai fördu, de skudd
en dail mjölke äi, mair mjölke, bättar bläirn i
pa handkvännar, som di hadd all mänskar,
där krossäddi kännä till smagröin, u de koktdi

36.

Smagrömsgräit pa, fysst kokt smagröms i vatten a
 stund, u sinnså do di mjölk i gröitn, så fikke de trok
 tjokket, u varsa int koktar da, så var de till sla
 mair mjölk äi, u de blai go gräit av, de vait ja
 för ja har jet mikäsannar smagrömsgräit i
 main ung dagar, u de jär atminsten fämtē arsinä,
 u mair, ^(den) saist ja ät sanner gräit: ryggnjölgröten
 dän säupt di mjölk till, atminsten jär at iss traktar:
 pärgräit koktes läit, hällst un vintan: dän bräutetödi
 jet me mjölk till;

48. Beteckningar för gröt, Smabansgräit, u, Sletkalsgräit:

49. Palt: jär har nukke int vart någ ann änn blodpaltt,
 en sorts paltbröi i hard täidar, som nöderi,
 mormor sägdä, attē lagd till någ som häit paltbröi,
 läit mjöl, av oläike sortar hänn mjöl u havrämjöl u
 läit ryggnjöl, u så stait di sundar kokt pärar, u ha
 sägdä, me skalar pa di brädd int räd till kast bort skalar,

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Frgl. M 81

För de var ändå mataukä; u allt de stära av mjöl-
sortar u pärar, blandad di ihop me varmt vatten
u knådad ihop tilln daig, u lätt jäsopp, så bakt di
sopp de, som de int hakt ihop till storr bröi, så formd di
dum som paltar, u bakt daim i ugnen, u de kallddi för
paltbröi: gamla taidus kruppkakar, likknåd
palt, di lagd ihopor daig av kamm mjöl u bakt ät
de, sätt var kruppkaka kom till likknå en minder
palt; kruppkakar var sma fläk, u korvbitar äi:

50. Paltar, blodpaltar, lagdas till så jär bäi uss, att där blodin
som int gick till, till blodpylls, (iblant haddi int karmar
nakk till fylt äi) da to mor u röird mair rymmjöl,
äi, sätta blai riktut tjokket, sätt ha kund hadd de millum
händnar, u form dändär smaitu till form av palt,
u när ha hadd fat daim färdu allihop, så laggd ha
mer dum i staur gröitu, u så skuddi kok sakt u
vakkt u jämt, di skudd int stam kokän, da blai di randa, di skudd
kokt vakkt i tau taimar:

Till pylls, u prallt. Skudd var grävmalä ryggnjöl, samur
malä, di bräukt röör blodur, somur kom rinnas or
kräkä, läik⁺ neri mjölä, som di bräukt ha äi a Frålet
mindar baljä, u de blanddi äut som di vidd ha de,
u de som blai till yvas, när di hadd fylt så
mang pyllar som di vidd ha, da röörddi mair
ryggnjöl äi de som var igån, dån blodsmaitu
skudd var fjökcar för dån skudd formäs till prallt
me häändrar, somur annar vantli daigbit, pralltar
bräukt di går flatän läit av langä:

uppvärmdar prallt i äistar-muttar u mjölke, vatten
gikk u ann, um di int hadd mjölke, de var mik
gutt till jeta, de gikk bra till värme prallt upp i
fläskfätt, u smör, me läit vetä på, vatten älar mjölke:
som di slaktad sainhanst så bräukt di spar
pralltar till pa vintan u da bräukt di skär sundan
u värmeappur, de blai gænnogmat, prallt u stäitst fläsk:

G. Pannkaka.

51.

Pannkaka: Jä vait int att vör har hatt någ
ann namn, änn pannkaka, sånt som har vart
bakt i pannkakspanna (äller stakspanna) tunn pan-
kakar somn bakt i späisn (späispannkaka sågd
sunt för till skillra ugnspannkaka): pannkaka-
snodäs (vändäs) men knäiv, för de mäst men
träsläiv: de var int guttumen klakar tunnar knäiv;
u en slydder knäiv, ällaren annas tjock skalla
till knäiv som smida hadd slat änt avn janbit
de var int gutt till sno a tunn pannkaka mer.

52.

Beteckningar för olika slag av pannkaka:
vör bräukt råv² ra murrättar. u röiv ihop me
mjöl u mjölk, u dän sortus pannkaka kalld vör
för murrättpannkaka u baktäs i ugnen, u så
kadd vör äppällpannkaka, smäiter av mjöl u mjölk,

40.

Me sundar skurna äppäl, äppälbitar äi, u pannkakä
 me lindbär äi (lingon) lindbärspannkakä : u vanlit väis
 till kallas, fräisgröinspannkakä, män de var äi min
 bandom som vör fikle räisgröin för änt fikle di ta
 vasomhällst, u sla ihop till pannkakä, de gikte me :

57.

H. Soppa.

Soppa säupa : Säupmat, idag far vör
 säupmat, vör far äppälsäupå till middag,
 en sorts välling, ättär säupa. me äppälbitar äi,
 u när di skärd pikkar sundar u kast äi, da
 blai de säupmat som kalldas för pikle säupa :
 smyll bröi i mjölk blai u säupmat, drikkä u
 bröi, var u säupmat, mäster allting i matväg
 som äts me skaid, häitad säupmat, atminsta
 jär bär oss, de var till slar äisi, va somer
 bärr fikle tak äi, bärr de häit säupmat, blabär u mjölk
 int till gläimä :

4 "piggas"
 små pöron

41.53. Supanmat: Kytsäupa, färksäupa, som
var vantitt att kökt när di hadd slagta,
a stycke färskt kytt köktas, u när de mästa
var kökt, da läggddi murrättar (bitar) äi u
så fikk di kök ifyllgme kyttä u så läggddi
järbitar äi u a par ätter träi hail pärar
som var skalmä, u rän skyllda, de hail pärar
tos upp när di blai så milt köktä ätter kund kräm
sundar daim äi a fot ätter skäl, kräm daim till
mos så fäint di kund ja, u så mjöl u a ägg
u tar mjölk, (vattn fikk dänga, när mjölk⁴ fattas)
u röir ihop smaiten me a träiskaid, någ arm
fanns int hållar, u hail iss röiru blai krungar
ätter klimpar av, som vörr alltut kallt de för
krungar i färksäupa, di to en lättn bit i skaidi
av de som var hoplaga i fatä, u lägd ner i gröttu
u de hatti pu me till alltihop kom äi, sått krungar

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
GOTL. NÅR
Fol. M 91

49. Koktas i suder (kytsudur) u så bräukit di ha mairjan⁴ⁿ si, ⁴mejian
 de var gamblä taidos färksäupä, män ha skudd väi-
 das ar, u da to sin när mjöl u läggd i fatä, som kring
 röira had vart u n tar vatten u visp i kring läita u
 sla i gröttu mäns di röird vaktat me grött skaidi,
 för de däugd int till hum me (bulljang på borä)
 bär tunn kytsuder, näi de skudd var tjokte säupä:
 kytsuder kalldas de tunnä, förru näg mair
 blai äiläggot, säupä blai de, när de blai färduitt;
 u klumpar, ällar kringar koktas ihop me säupä, så gärd vön jöi
 tunn skvablu säupä, bär tunn plaskä, tykks som iss
 jär kokt på kändoköms kärpasu⁴. de finns ing smakt ⁴kärtrasan
 på issäupä, ha jär smaklaus;
58. ja har så vikt goar kytsud, ja skall ta a bit fläsk u
 kast äi till, u så skall ja ta u kolt ärtar, de bräukar
 o kalar tykks så vikt um, u ärtsäupä jär gutt, u
 kraftu mat jär dä ä; ärtar u fläsk; da gränar o bandu ida.

43.

gya själva vätkä som såpna koktas av, de var mukke
 manghandä, som svämbain u någ bain knotar,
 sänt bräukt di kok rö, ällar pärmos ja, u kytnäipä,
 kyta u kytbaini koktas fyrt a stund, u nava, u tau.
 iblant gröin, kämgröin för de mästa, läit säinarä
 var de rämgröin, u till sänt sä skärd di murrtar
 sundar u kast i gröta, u så skäldi päror, u
 u skärd sundar, u kast äi, u så bräukt vore
 mäir, u dait kast äi någrä stälkar märgan,
 u da var kytsnäipen färdu, gya tror mi ha
 häit, att de såpna har fat sitt namn därav
 att de var snält me kyta (u i ställ för kytnäipä)
 så sägd di kytsnäipä; de blai ätt sänt mål, till
 {kväip läit kytt} de var mäst till u skrap u säng
 ja kytbaini, män så fikk di så mite mäir
 av såpna, ha bräukt räkk till u värn upp
 flair morgnar, till sänp ättar när di kadd laggt

4 200 - nos

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fogd. M 81

44.

Inn a raiddutt skriðinnál av kokur strámming, u
 sinapp u brói, u iblant kald þjárur, kytsnáiþu kom
 uppá, u da var lávskinná spánt som þa a
 trummá: ein annu sæupa, som vör int far gláimá,
 de var lambbains sæupa, de var vintarmat, nár
 di slagt lamp, þa haustur, þá to di vara þa sjálv
 laggar, u sáttad ner, u de blái ret mang iblant,
 fór de var guttunn lamb fórr í taidu at ishálla
 me; þá nár de blái þa vintan a slag þá kom
 di ihag lamblaggar, i dag skall vör ta u lagg
 lambbaini i vattu, u vattná ör sáttu nága,
 u i márga skall vör ta, u kok lambbains
 sæupa, de skall blái gutt, u de var gutt: de sæpu
 koktas þa sam vís sam kytsnáiþu, iblant kast di
 mikk úr nág slomsar av lambkýt me i gróttu,
 annas blái de knáiþutt me kýt, de fanns int
 nág kýt þa lamblaggar, daim slo di sundar, u

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fol. M 81

45.

Wa som gav sãupn go smak de var mærgæn som
 var i lamblæggan, u de var lamblæggan som blai
 sãupnã av, u mik umtykket av allã som åt var?
 pa tal um sãupværkã! Sã kokt vöör salt strãm-
 mung sãupnã, vöör læggd saltar strãmning i vattin
 u dygn, u sã skurdðæn av i kort bitar u koktas
 u prãbitar æi, u rãidæs av me mjöl u mjölts,
 u sam sã gick de till me salt tãskbodd sãupnã,
 di skurd upp torsk boddar um haustu u gærd
 daim rãinã u salt rir dum u nãr di hadd
 ligg i salt i træi dygn, da to di u læggd æut dum
 pa bredar sætti fikk torkã, sã torr samyn kund
 fa dum u sã trãddi upp dum pa a mörnã, ællar
 rãivstakã u hãngd upp dum pa luftã, u sã pa
 vintan koktas de sãupnã pa daim, u prãbitar æi
 me i grøitu, u de blai va di kalld förritãidn
 för torsk bodd sãupnã; nã vait int folki va de jær, umon
 talar um sãupnã:

46. Hynnssäupä koktäs pa sam väis som vanti färsk-
säupä, män pa slagtnä hynn, iställ för ann, färskt kytt:

60. Säupä pa kytsuden me gröin u päror, u pallitarmakker
u murrätter, de jär kytsäupä, antingän färsk u så kringge (krunger)
äi, u pikkgotter äi (torkna pikkor) da jär de färsk-
säupä, u jär de tillagsi av saltar kytsud, ja, da
bläir de kytsäupä, ätter kytsnäipä av:

Säupä kokt pa drötkä, dröksäupä, dröcku koktäs u
raidäs av me mjölk u mjöl, avu dröcksäupä
mjölki koktäs u raidäs av me drötkä u mjöl som
visptäs ihop äi a skäl u sloi i grötku, u pa sam
gang röirdäs ikring me gröit skaidi, bäggi sortar
lötnäd di me säuror, u hadda källingar någ
bröiskorpar ätter någ ann harst bröi så skärdäi
sundar de u kast äi säupu män bröia behövd
int kokä, för de bläi mjaukt, bärn de fikk ligg i
säupu a stund, de var kraftu, u goar mat:

47. 1. Torut ej omnämnda maträtter av bär, bönor, ärtor, kål & rotfrukter.

61. Blåbärskas, blåbär u mjölk, rambärskas av rambär u mjölk, (rambär, smalttran): blåbärsmos, blåbärsgräit: di kokt blåbäri till där di gick i mos u så rändas de av me pråsmjöl, vaitas mjöl daugd me um de int fanns någ annå: kokt lindbär (långan) u säim sötnåd vörr me säirap u ät dum till mjölk, lindbär u mjölk: u så jet vörr bröi till: kokt kissbär, som lagdör till, somer gräit me mjölk till, kissbärs mos, (ällar sylt): u mjölk i lindbäri studd skivlas som vörr sår, u de gick till så, vörr tox dock ällarn tunnar handdock u spänd gvarer talldrikke u hållt ihopn me vänstra nävån i ällar undar butten pæv talldikke, u på sänt väis blai de spant u stot uppå, u så to vörrn när bär me bygrå handü u laggd på u allt som kund trilla de trallt mer ä a fat, u all lost blai

48. Varmäs, läimt^x þa dökän, u så kallt vör þa, till däs^x læmnat
att allt þop þai ginungangä: Skrifl lindhär kaitar de:
þar mosän staitäd vör intä äutr kokt þari till
däs di gikk i mos me þjälþ av gröit skaidi samn
þrämd me, mot säidu av gröitu:

67. Bönor har vart för män dagar, bondbönor u
gäulbönor, som vör u kalld för krökbönor:
gäulbönor, u fläsk, de var kallarmat förritaidar,
u bondbönor daim ät vör fördemästa mäns
di var faskä, ällar gröinä, iblant þai de
stännä bönor, u sä bönsaupä, kokt þa bönor
u ärtar (gröinä) u nöi þäror, u nöi murrättar,
u så raiddas de hail av me några käm mjöl,
u mjölk; u så iblant när de fanns till fas da
skarddi äppräkbitar äi: u de þai a äutmärkt go säupä:
iblant när vör hadd mair bönor än som gikk
ät, da tos di varä þa u gäimdas till vintan, u

"Bönor"
Jammal.
Bönor: Vör.

49. Da bräukt di kok sämpar av slätk slag, iblant fjyllgane
någ kyttknokor, u iblant me mjölk: sätta blai go mat av:
gräartar, u sockkarärtar var de vanliä ärtsorter, som
vör odlad i träigardar, äntum gäulärtar som di sad i
akrar: vör bräukt skrik ärtar sam, som lindbäri:
Skidärtar har vör tädar iginum bräukt stänä: stänä
ärtsträidar me sockkarärtar äi me, u iblant gröin
bondbönor äi me; a äjmarlet go stäning:

64. Kälboddar⁴ har alltut vort ret gott um jär pa o traktar. 4- huvuden
vör to av de äntast bladur u så laggodi bodda pa
borä u skara fyrt mittitör u var halv ä tär,
så skärd vör sundar kälur sätta blai som strim-
lar, u så i gröitn så fikken kokä, u de bästa var,
u bäst smakn blai de pa kälräupe när de blai
kokt pa lambkytt u lungpytt, (lungkor): äi var
de iblant stänur käl som äts me stäkt fläsk till:
kälräupia, pa käl u så skärddi sundar pärer u murrättar u
kast äi, sumblä säid ihop va som hällst.

Matlagning av roar de var gäulroar, ällar (skalkötter):
 u da kokt di raskalnä pärar u roar, u staitäd
 ihop dum me pärstaiten, u juktet ihop de tiller
 goar romos, som vörr kallde, näg ann mat pa
 roar vait vörr intä, äntu nägn robit till kast
 äi nägslags sämpä iblant: pärskalar, ta u
 skal några pärar: Eskalnä pärar, de har vart
 vantitt jar, att vörr har skylt sandn av pärar u kok
 daim me skaller pa, u när di kom pa borä säfikk
 varu en skal till si självar, annas fikke di jet me
 skalar pa, u pärskalar daim kast di i svämspannä
 ällar så gav di bynsi skalar (skrittingar) bräuktli sägä:
 raskalnä pärar, skal dum ra u kok daim, u kok
 pärar me skalar pa ällar eskalnä: Skal pärar
 me fingrar ällar me a skaidkraft u iblant
 braut di pärar mittitan u duppet var halvä i
 duppen pa talldrickar, u jet är pärar, sänt kalldi för tott pärar:
 för skali som blai tom litenäder tott.

Rännas pärar, går pärar rainã, plukkt ör de sma u
 så um de jär någu dæli, sånt skall rännas bort:
 när vörre stäkt pärar förritæidn da to vörre
 bær hail pärar u grævd ner i kyran, hail askã
 u glöidar, u bylld pa dum, så fikk di ligg till
 dass di blai stäktã, da to u plukkt änt dum äi a
 förkäll, som di hadd bindförsi, u när di fikk pärar
 äi förklã så ruskt di daina sått paror sto um dum,
 u da blai di rainã, för askã, u sinnsã pa borã
 me dum u så at vörre bad skalar u hail alltã:
 för stäkt pärskalar de var gutt, stäkt pärar u
 salttar strämning, riststækan, u nerläggdar äin
 djangvar tallbrick, ällar a skäl u så hæld vörre mjölk
 därpa u kränd fester någã, u de mjölkri mytt
 vörre till duppã till stäkt pärar: mjölk, go, pärar,
 för sann som kokt sundar, u var mjölk: andrã
 som int kokt sundar änter var vatã under skali.

* askmörjen

* förklã

* Jäs

59.

Di fikk mang fånl namn, såur augä, vatassar; di
bräukt säg um sämn pärar, däim di har dupp messi,
di bestarsi själv me duppiä:

Pärgräit u pärmos, de var bäst till stait ihop
av mjöln pärar, för de blai bäst gräit: u så
hadd vör förritaidu, säg som vör lagt ihop
u kalled för pärplättar, bräm sundar kökt pärar, fånt
u ska äi a ägg u (mair) uen tar mjölk u lait mjöl,
vör ihop bra, u lagum tjokket u bakas i pankaks pannu
nä samarä i pläppett pannu, u jet svänkyt till. go mat:
iblant så lagdi ihop pärplättar av sänt som var
till yvas av pärgräit, pärgräit till kvällsmat, u
går um de som var igän, till plättar nest morgn
till morgmat: sundar kökt pärar me kytt äi,
till skär sundar någ fläsk bitar u koka ihop
me pärar till dess att de bläim mos av alltihop
pärmos me kytt äi, pärgräit var av olätk slag:

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fol. M 81

J. Köttmat.

68. Beteckningar för köttmat: Kyttmat, fäitar
kyttmat, fatt kyt, tallgut kyt, mant kyt: fatt svain=
kyt. fatt fläsk, staurt skroit, u fatt fläsk, fastnar
int i halsen, bräckt de gamla säga: iss var a
fastli fait färsksaupä, de var a fastli fatt svain;
fatt fläsk, u fatt fläsk, ätt u de sama:

Beteckningar för olika slag av kött, hvilka avse slagdjuret.
kyt av a läit kräk, en läitv slakt, vör for ta u dokt
iss gräisen han jar läitv, män de jar ändv slakt:
kyt av sma djur smakar bäst, järpar, morkullar,
kappkyus, u unghonar, u allt sant jar fäint u gutt:
själho läivä av svain kallas män fläskä, läit
mair slamsutt u madslutt än dann fläskä,
uppat säidv, säid fläsk, häitar de: kyt av a gam-
mäl ko, säigt som lapp bräckt di säga, sinutt u säigt:

4 fins
3 pi Gott!

54. Beteckningar för "köttbit": En köttklans, eller a köttstycka, de varu saigar attanr tilln köttbit, de jär bär skädder u stams, di bräukt sägä de gamla, när di fikke någ sämnt, de jär bär sinar u gullt kött:

90. Färskt kött kom aldri i fråga, jär bär iss äntu när voss sktäddä um hauster, de vill säg färskt kött av kräk, män av fångäll, hadd voss miti färskt, uor vintan (sjöfångäll), fångällsänpa, u fångällkött, de var någ som smakt fångäll de i di sägd sä de gamla:

91. Stäckt fläsk u pärar, kokt kött u bröi, u kött såupa till, uppstäänä pärar, kött bitar, (färningen) u pärar u löte; lambskallar bräukdi klau mitte tau u salt lättä yvar mati, u stäcke daim nest dag, da vor di salt miti: lambskallar bräukt di stäcke pa kasträ, ristru i späiser, pa glöidnar, sumit jetäd bad bröi, u pärar till, i bondhäusaldi bräukt di stäcke sattu fikke vassitt kakit lambhäudä, di bräukt ha dum till middags-
mål.

55. 72 Sämpkyt för de mästa, så var de brän, som di
hadd skär kyta av så mang som di kunnud kunnmä¹ nära
till baina; u sinä så huggdi sundar baina u laggd
de i vattan sött de mäst sälltu fikts drag ör. u som
så koktas antingen ärtar ällar någ ann kytmot pa
de: sväm baina bräckt di kokä när di strudd
sra pärmos, ällar romos, u blant i ärttar,
kyt spradn, koktas alltut sämpä, sämpä skudde vara,
annas sängdde intä, kyt sudn ällar spradn fikke int
bläi förspülld, där fikken int sla bort, alltut gikk de
u kok någ slags sämpä pa, som kytenäiprä ällar någä:

K. Fläsk.

73. Fläsk: ällar svämkyt, de fäita kallas fläsk u de
som int var fatt, de kalldi för torrt svämkyt;
fläsk var goar mat, me bröi u pöror till:
74. Betedningar för "stycke fläsk": a bit, ällar styckä fläsk:

56.

Fätkränder (i flaskä, de var garutt u gutt flask, mågrarä
 De var tömänder) flask, bräukt var guttum sänn torr kyttränder äi,
 de var mit umtykt, hållst av daim som int var
 ret så galnä ättar fatt flask; flasksvarden de var de
 som sat äut pa, u me retä kalldäs för svänbrändi,
 förritändi, så fladdi sväini åtminste daim som var
 ärsгамblä u mair, daim to di händi av u sändna
 till garvan, u beredna, sätt ha dängd till bändont: män
 (nä ättar) i säinarä täid, far händi sit pa, u dan som
 kaupar a stykke flask, så faru betat för svarden ättar
 skinnä, (händi) me, u de jär int någ till jeta, ättar
 för smaban som skall ha tandar, di bräukt tykt um
 till tugg umen stäktar flasksvard: flask har finnas
 lang täidar för mi u män för fädar, de varit ingon
 som livar nå, när sväini gynt kummä: ja
 tror för män räkning att di har varit lait langä
 som mänskor, u de fins mänskor, som liknar sväin, u bläin
 kallnä för sväin ime:

*) "ädrigt"
 vandigt

57. 75.

När de skaktad a svain så stycktti sundar deru laggd
 ner de i kytbanni i salt, när de gikk um några
 dygn så gyftti skär av, som de kalld säidbitar u
 stait i pannu, u jet till pãrar, u till bröi, män
 ribbaini dain stait di gyft, för di to salt förr,
 ribbaini, som di u kalld ribbãnspijãll; illant rãikt
 din dait av svainã, de brãukt di rãik pa kömru,
 de skudd varã, för de mässtã till spikkyt um sum-
 man, kvinnfolki tyktit att de var behandt till ka
 till av, bãn skär av lãit spikkyt u bröi; u drikkã,
 de gãld för auten dag, u någ miltum mät, u i strand-
 pussn: u när di hadd skär av kyttã, da kokt di någ sãupa.
 pa bainknotar, någ blandã av kytt, u gröinvãlling;

*) gyft di
 (höjande)

76. Av all mat som kan lagã av, ällar i hop me flãsk,
 Så var de ärtar u flãsk, de förmãmstã, flãsk, kokt, u flãsk u
 gãul bãnor, stait flãsk u pãrar, kruppkakor me flãsk-
 bitar äi, pannkakã u flãsk var a gutt mät mat i

58.

ULMA 11861. L. Rosenqvist. 1938
 GOTL. NÄR
 Fred. M 81

Fläsk, ättar som vör bräukt säga, kyt u bröi,
 u du jöst sultra så jär de stäkt kyt i skåp
 ta di a bit kyt u bröi så lönqä,
 ribbanspijäll, sam vör alltut har sagt, ribbain,
 dam skar di ifran säid fläskä, u saltad
 bärr läitä, u sä stäktäs di, u äto till pärar
 u bröi: sumt lättum tigg i salt u kokt dunn
 antingn i ärtar ättar itälsäuprä, de var gott:

L. Hakke mat. av kyt u fläsk:

xx. Korr:

För i läiden sägdi för de mästa pylls,
 lungpylls, u ic blant sägd di lungkräv, u de var
 mit för att di bräukt krymp lungu, u hakkena
 me, sätt pyllsen fätk namn ättar lungas:
 krympä, de var livri, hjärtä, u lungu som di kost
 i gröitu ättar di hädel tat pyllsen upp, u så

59.

Läggdi mer issä, tivar lungä u hjärtä, u så blai
 de som di sägda väksi, någ så där hallkrok, u
 så fekk dä i pikktrugä, me någ andrä biten,
 som di bräuset skär ör, som di sägda: ja di sambr
 lad ihop någ av vart, som di tykket kound jetäs;
 alltihop som di skuddel pikkä, ällar som de u hait,
 hakkä, de laggdäs äi a trug, som var gäst apartut
 till hakkä, föst var de en fasti tjokkar butten
 av aikä, u så späkt di bäi sänder, u gavlar,
 av lagum braid ribbar, (fämtumsbredlar) u så
 till huggä, ällar pikkä som di bräuset sägä;
 ta dän u pikk a stund, mäns vörz lagar mat,
 de bräuset räkte till u pikk på hail kvälde,
 u upp i otä, u så till pikk igänn, förru de
 blai smat nuk, ättarn hadd snot u vänd
 på de (smakkmatn) fämti gangar, för till
 morgmat skudd vörz ha smakkar (kyttullar):

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fol. M 81

60. När hakt matu var färdig pükkan. Så fylldi
tarmar me de, för di var strapnä u hadd
ligg i säurt drukkä hail mati, u var rain u
fainä, när di fylld sännar lungpylts jär bäi
uss, da haddi a bit av a hämm som di träd tarmän
pa u hällt di de i vänstra näver millum
tummän u pek fingrö u så stampet di si
me hygen, pyltsrämm kalld vör de : di
bräukit mytt sändär hämm, när di fylld
blodpylts me : Nakttäiden korvtäiden, pyltsstäiden.
bräukit var i Oktober mänä, som var
slakt täiden : korven, ällar pyltsen. bräukit di
lag strap av en u sam sort, till fjänror u
hänsfolki, de blai int så milt av den sortu,
för de var int så vädlyftut me slakt, denn som
var räikä di hadd amtk mair me slakt um
hävstar u di gärd mag, korv som di räiktä, kyltkorv:

UJMA 11861. L. Rosenqvist. 1938

GOTL. NÄR

Fögl. M 81

61. De var så att dain som slakt a svain u a naut
pa sam gang, så darå; da fikk di mair till skår
ör av laivå, u mittkaldä u njaurer u tillure
när di slakt lambi um haustar, u dain som
hadden hopen ungbaggar, så to di all ballar, u
krympitå, u så i jukketugå fylgme hakkmatn
vorr bräukt hakk me a yk i tugå; ja de var
förr som di to allt slikt, män var säkra pa
att di kastar int bort någ pa slaktarvri, is
tänder hålldar äuter dar tas bad dain u dannä, för
i korvån dar söms de intä, u de som int aug
särr de går int hjärt ont, bräukt di säg för itidn.
korvån ätter pylsen av sam som platta de
var blodpylson dan fylldi ginum liammå när
de var smalt tar mar, män när di skärd suns
dar naut vambur, u söid ihop till någ sorts
purar till fylt äi da häistdi äi me skaid, när di mytt häim, da
fikk di häis vakkatt;

62. Lambvambar bräuktdi u skär sundar u söi ihop me
någ träd så som skogan: kyt pyttar (korvar) som di
räkttä, di var ihopjukksnä av någ bättar vätkä,
som fläsk u kyt, ättar som di slakt naut u svain
pa en gang, u da blai de mair till skär ör, av bad
fläskä u kyta, sätt da fikh di rad till går någrä
kyt pyttar till rätkä, de kund var gutt u ka till.
ta till ör någrgang, när de blair summer ättar
um de kommar främ näs, oförhappanäs, um
vidd gi dum a bit till bätt, så jär de let u skär
uyp bätt korv u bröv u smör, en soup um tar
gutt drickhä, ja da behövs de int mair:

88. Sylta: De har int härts av, va vörr wait, ätti
har gärt sylta förri täidsä, för syltu ha gärs
pa svainhäudä, u de läggdi älltut merä kyt hära
me de skudd gaimäs till jäul, för um de int fans
svainhäudä jäuläfter pa borä, da blai de ingu jäul?

83 49. Pösa: Pjylls som vörð har sagt: de gikk till sä,
atti to lait rygmjöl äi a balja, u så passt
källingö pa, just som slaktan stakke knäiven
i kråka, u sätt balja undar sätt blodn fikk
rinn ner äi mjölä u da hadd bra a släiv eller
gröitskaid u så till röira, att de int skudd blai
knölett, u så att blodn int skudd livräi; u sinä
sä blanddi upp de me mair mjöl, um de behövdös;
u sen fylldi de massu i skünni, eller tarmar
som di hadd gärt räimä u söid ihopp ändar
pa dam, u så i gröitv, u etter tau löimas kokning
vardi färdu till jeta: u de som var igäim av
blodsmaitn de bräukt di röir lait mair mjöl
äi, u går pallt av.

80. Slakkmät ja de har ja tatt um, de var sänt
som di hakkäd i trugä, sat halv netnar u
pikkäd me a yx, de var till väs förrän di gyntä:
yx

64.81. Inmaten, de var, livar u lungö, hjärtä u milkhalldä
bräckt di ta u kakk me; kakkdaig, smätkdaig.

82. wait intä, märru kalvbloden, som vörr to u lagd
ihop me n tar mjölk, u läiten när mjöl, söttä blai
lagum tjokkt till bak tunn pankakar av, i
pankakspanne: livri, u lungu, u hjärtä u så
skall u u tungu, u så luggddi av n läiten bit av
nakk, u, nakkän u händä koktas fyrt u så
krympt di danvä, u så plukktäs kyta av
skallu (kalvskallu) så skärdäs alltihop sunder
i mindar bitar, u koktäs ihop a stund, så
läggddi rastalvä pärar hvitä äi, u särr
dail kryddpippar äi, som fikk kok fylg me
a stund, till pärar blai koktäs, da skudd säupu
sайдäs av me några känn mjöl ün tar mjötk,
u så var lungmosän färdu; för de var
oramnä ja säupu, u var gult me n tar ällitkä äi:
ja häidd meug gläimt lungmosen, som var sä goar.

65. M. Mat av blod.

83. Blodpudd, (blodkärre) blodpylls, me lindbärssygt
till, de var gult, blodpannkaka pa kallt blod, u
svainblod dängd me till blodpannkaka: blod-
pyllsen bräukt di lägg fättunga äi, di skärd
sundar sma fläsktärning, u röird äi blodet,
u när di gård pylls av lamb, ällar nautblod,
da bräukt di kast sma talgbitar äi, u de kallbas
för fättunga i pyllsen:

N. Maträtter i vittra fett ingitit som beständedel:

86. De som blai igån ättaren hadd smältt talg,
talgnutter, de kranhänd att samt, mytted daim
till värn upp någ mat äi förde mästä
gav di lypsi daim, fläskfätt, särnt som blai
närn stäckt fläsk, de bräukt mang myttä
i ställ för smör pa bröi; u till värn upp pärar äi:

66.

 BEMA 11861. L. Rosenqvist. 1933
 GOTL. NÄR
 F. 81

Molja: Som vörn kallar för mylja, som besto
 av nutter som blai närre smält ästar, ästernutter,
 u palt ättar brö som värmdäs i hop, u var gult:
 mylja gärd di av sundar skur i brö u kytsud
 u fått som blai när di kokt svain händä till
 gult, da haddi a stäunt stäufat fullt me sundar
 skur brö, u så hänt di häitar kytsud pa där,
 u de var som di kallet för mylja, u var mik gult:
 brö skäva me fått pa, de var fatts mör brö:
 91. de sam brö pärar duppitäs ä, kalldäs för pärduppiä:
 92. Mat av silld um vörn nägn gang fikts a silld da
 jet vörn na spiki. jär had vörn strämning, u
 san jet vörn iblant kokän, u iblant stäikän,
 u saltar strämning som vörn jet till spiksträm-
 ning, stäikän strämning u pärar u kokän strämning
 u pärar u brö: vilfängällägg var mästa de
 äind sorts ägg som vörn fikk, för bynnsäggi, di skudd soläs:

67. Krydda: kryddar förritåiden de var kryddsuppar u
starkpippar u lök, kannelbark u kardemumman:
nalkar: sinapp skudd brossunder u blandas i grädd öter
nyötk i skyr: andra sortar nyttas mest bäi slakt:
märijan, a go krydda i färsksaupia u kytmäjra:
för till kross kryddor, da hadd vör a tigällpanna
u så en äggformu sletar gerastain som vör
brod sundar pippar u sinapp, u alltihop av
kryddor, så fästt di pa tigällpannu u brossunder:
flair sortar av pippar som, väita, u starkä,
di jar ruktet mitk gamblä di var mitk i bräuk i
mäin ung dagar: kryddkrossara dain som
int nytt tigällpanna u saltstain, di hadd mortall:
gå nä jar de släut, papperett det suta som går
och fråglistan utsugän, så nu är det frågan
Om papper, o fråglista: var bra o gå igenom det så det kommer
Tecknat av L. Rosenqvist När Gotland. uppi tid ja vötkä
insänt den 10/8 1938: (Sä att de kommer in för d. 26. pängar.)

ULMA 1186 nr L. Rosenqvist 46038

GOTL. NÄR
Förel. 11 81